

مسئولیت متن و شکل بدوش نویسنده مضمون میباشد، عقیده نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاين نمی باشد

۲۰۲۶/۰۳/۲۹

محمد همایون همت

د امریکا، اسرائیل او ایران د جگړې په اړه د

اېریک گوچر (Eric Gujer)

پنځه بنسټیزې پوښتنې

یادونه:

دا مقاله د اېریک گوچر (Eric Gujer)، د نوي زورشر ځایتونک (Neue Zürcher Zeitung - NZZ) د مشر مدیر، د یوې تحلیلي تبصرې له فکري محورونو څخه الهام اخلي. NZZ د اروپا له بااعتباره، اغېزناکو او درنو ورځپاڼو څخه ده او د سیاست، اقتصاد، کلتور او نړیوالو چارو په باب یې لیکني په نړیوالو او سیمه ییزو بحثونو کې وزن لري. دلته اصلي مقاله نه ژباړل کېږي او نه یې لفظي نقل وړاندې کېږي؛ بلکې د هغې مقالې پنځه بنسټیزې پوښتنې په امانت دار او مسؤولانه ډول راخیستل شوي او ورباندې تحلیلي شننه وړاندې شوې ده.

لنډیز

دا مقاله د امریکا، اسرائیل او ایران ترمنځ د روان تقابل د پنځو بنسټیزو پوښتنو له لارې تحلیلي لوست وړاندې کوي. د متن اساسي پیغام دا دی چې نړیوال بحرانونه باید د احساساتي، شعاري او مخکې له مخکې تیار قضاوتونو پر ځای د شواهدو، جوړښتونو، قدرتي توازن، اقتصادي اغېزو او سیمه ییزو محاسبو له مخې ولوستل شي. مقاله ټینګار کوي چې افغان لوستونکي باید داسې بحرانونه د خپل عقل، تاریخي تجربې، او د هېواد د ستراتیژیکو او مشروع ګټو له زاویې و ارزوي. د مقالې پایله دا ده چې علمي توازن، فکري استقلال، او مسؤول ژورنالیزم له افراط، تفریط او تبلیغاتي تعبیرونو څخه لوړ ارزښت لري.

سریزه

د جگړې په باب تر ټولو خطرناک شی تل د وسلو شور نه وي؛ ډېر ځله د قضاوتونو شور تر وسلو هم مخکې راځي.

سرلیکونه ژر تودبېري، تعبیرونه ژر افراطي کېږي، او ډېر کسان له دې مخکې چې د واقعیت ټول اړخونه وپيښي، پایله اعلانوي.

په داسې فضا کې د یوه مسؤول ژورنال او د یوه باوجدانه لیکوال دنده دا ده چې:

د شعار له تودوخې نه د تحلیل روښانتیا راوباسي، د احساساتو له غبار نه واقعیت جلا کړي، او لوستونکي د سطحي غبرګون له نړۍ نه د فکر ژورې ساحې ته راوبولي.

د امریکا، اسرائیل او ایران ترمنځ روان تقابل هم له همدې ډول پېچلو او څوپوړیزو موضوعاتو څخه دی. دا یوازې د ورځنیو بریدونو، متقابلو ګواښونو او سرلیکونو مسئله نه ده؛

بلکې د امنیت، ځواک، نفوذ، اقتصادي فشار، سیمه ییز توازن او نړیوالو محاسبو یوه ګډه معادله ده.

د اېریک گوچر د تبصرې ارزښت په همدې کې دی چې هغه دغه شخړه د پنځو هغو بنسټیزو پوښتنو له لارې لولي چې د عامو کلیشو تر شا پټ حقیقت ته لاره پرانیزي.

د افغان لوستونکي لپاره د دې بحث اهمیت لاریات دی.

د پاڼو شمېره: له 1 تر 5

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته راوبولي. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: دلیکني د لیکنيزې بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په خیر و لولئ

افغانستان له اوږدې تاريخي تجربې، سيمه ييزو فشارونو او نړيوالو رقابتونو سره مخامخ پاتې شوی دی. له همدې امله، هر تحليل بايد يوازې د نورو د روايتونو له مخې ونه لوستل شي، بلکې د هېواد د واقعيتونو، ملي ليدلوري او مسؤولانه سنجش له مخې هم و ارزول شي.

همدا اصل په دې تحليلي شننه کې يو مهم معيار گڼل شوی دی.

د اېرېک گوجر (Eric Gujer) لومړی پوښتنه

ايا هر امريکايي اقدام بايد سمدستي د تاريخي ناکامی په سترگه وکتل شي؟

اېرېک گوجر دلته دې ټکي ته اشاره کوي چې هر نوی امريکايي اقدام بايد په اوتومات ډول د عراق او افغانستان د تجربو له قالب سره ونه تړل شي. د ده د پوښتنې اصلي مانا دا ده چې هر بحران خپل ځانگړي شرايط، خپل هدفونه او خپل قدرتي توازن لري، او د هرې نوې شخړې پايله د زړو جگړو له هندارې نه شي ټاکل کېدای.

د ليکوال شننه

د دې پوښتنې تر شا اصلي اندېښنه دا ده چې ولې هر نوی امريکايي اقدام له پيل څخه د يوې زړې ناکامی په هنداره کې کتل کېږي. په نړيوالو بحثونو کې ډېر وخت د عراق او افغانستان تجربې داسې کارول کېږي لکه گواکې هر نوی بحران هماغه پخوانی داستان دی، يوازې نومونه يې بدل شوي دي. خو سياسي او ستراتيژيک واقعيت دومره ساده نه وي.

هر بحران خپل جلا شرايط لري، خپل اهداف لري، خپل لوبغاړي لري، او د قدرت خپل ځانگړی توازن لري.

د دې پوښتنې ارزښت په دې کې دی چې لوستونکی له ذهني اسانتيا روباوسي.

تاريخ يې شکه د عبرت خزانه ده، خو تاريخ بايد د فکر ملگري وي، نه د فکر بدیل.

که د هرې نوې پېښې پر وړاندې يوازې د تېرو ماتو سيوری و اچول شي، نو د اوسني بحران خپلواک ابعاد به پټ پاتې شي.

همدا هغه ځای دی چې ژور ژورناليسټيک تحليل له ساده سياسي غبرگون څخه جلا کېږي.

د افغان لوستونکي لپاره هم دا پوښتنه يوه ژوره مانا لري.

زموږ ټولنه خپله د جگړو، بهرنيو مداخلو او تاريخي تجربو له درانه ميراث سره ژوند کوي.

له همدې امله، موږ بايد تر بل هر چا ښه پوه شو چې تجربه مهمه ده، خو تجربه بايد د قضاوت يوازينی سرچينه نه شي.

سمه ليکنه هغه ده چې د تاريخ درناوی وکړي، خو اوسنی واقعيت د خپلو شرايطو له مخې هم و ارزوي.

د اېرېک گوجر (Eric Gujer) دوهمه پوښتنه

ايا د ايران شخړه يوازې د يوه سياستوال د مزاج، ژبې او شخصي سبک نتيجه ده؟

په دې پوښتنه کې اېرېک گوجر دا ساده او نيمگړی فکر تر پوښتنې لاندې راوړي چې لويې نړيوالې شخړې يوازې د يوه رهبر د شخصيت، توندي ژبې يا فردي مزاج له مخې تشریح شي.

د هغه د بحث مانا دا ده چې د ايران مسئله تر اشخاصو لويه ده؛

تر شا يې امنيتي اندېښنې، ستراتيژيکې محاسبې، سيمه ييز نفوذ، او د قدرت د توازن اوږدې معادلي پرتې دي.

د ليکوال شننه

په نړيوالو رسنيو کې ډېر ځله لوی بحرانونه د اشخاصو تر نوم لاندې راکمېږي. يو رهبر توند وښودل شي، بل بې پروا، او ټوله شخړه د هماغه يوه فرد له مزاج، لهجې او ورځني چلند سره وتړل شي.

خو ستري شخړې يوازې د شخصيتونو له خوځښتونو نه نه جوړېږي. تر شا يې امنيتي اندېښنې، سيمه ييز نفوذ، د ځواک توازن، تاريخي رقابتونه، او ستراتيژيکې محاسبې ولاړې وي.

د دې پوښتنې اهميت په دې کې دی چې تحليل د اشخاصو له سيوري نه وباسي او د جوړښتونو تر رڼا لاندې يې راوړي.

شخصيت مهم دی، خو جوړښت تر شخصيت لوی دی.

ورځنی سياست غږ کوي، خو ژور سياست خاموشه ريښې لري.

همدا پوښتنه لوستونکي ته يادونه کوي چې که يوازې پر څېرو تمرکز وشي، نو د قدرت تر شا پراته نظامونه، گټې، وېرې او محاسبې به له نظره ولوېږي.

د افغان فکري چاپېريال لپاره هم دا ټکی ډېر مهم دی. زموږ په سيمه کې هم ډېر ځله پېښې د اشخاصو له نومونو سره تړل شوي او د بحران ژورې ريښې ترې پټې پاتې شوي دي.

له همدې امله، يو باوقاره ژورنالي متن بايد لوستونکي ته د اشخاصو تر شا د سياست ژوره هندسه هم ور وښيي.

همدا کار ليکنه له تودو سرليکونو نه علمي او اکادميک نثر ته رسوي.

د اېرېک گوچر (Eric Gujer) درېيمه پوښتنه

ايا ايران بايد يا ډېر کمزوری او يا مطلق ځواکمن وبلل شي؟

په دې پوښتنه کې اېرېک گوچر له دوو افراطي تصویرونو سره مقابله کوي: یو هغه چې ایران نږدې مات او ډېر کمزوری انځوروي، او بل هغه چې ایران مطلق قوي او له هر فشار څخه خوندي بښي. د هغه د استدلال بنسټ دا دی چې د دولتونو او شخړو په اړه افراط او تفریط د حقیقت د لیدلو ستر ځنډونه دي.

د لیکوال شننه

دا پوښتنه د توازن پوښتنه ده. په جگړه ییزو او سیاسي حالاتو کې افراط او تفریط ډېر ژر ذهن نیسي. کله یو لوری دومره کمزوری انځورېږي چې ګواکې هره شېبه به ونږېږي، او کله دومره ځواکمن وښودل شي چې ګواکې هېڅ فشار ورباندې اغېز نه شي کولای.

دواړه تصویرونه د حقیقت له منځني کرښې لرې کېږي.

سیاسي واقعیت معمولاً تر تبلیغاتي تصویرونو ډېر پېچلی وي.

یو دولت کېدای شي په یوه برخه کې د نفوذ وس ولري او په بله برخه کې له محدودیتونو سره مخ وي. کېدای شي په پوځي ډګر کې ځینې امکانات ولري، خو په اقتصادي ډګر کې فشار احساس کړي. کېدای شي سیمه ییز نفوذ ولري، خو له نړیوالو محدودیتونو سره مخامخ وي.

نو هغه تحلیل چې یو ځواک یوازې په مطلقو کلیمو انځوروي، د واقعیت لویه برخه له لاسه ورکوي.

همدلته یو مهم اصل باید په ښکاره توګه یاد شي:

هر لیکوال، هر تحلیل او هر قضاوت باید د هېواد د اساسي مصلحتونو، سیمه ییز موقعیت او نړیوالو مناسباتو د سنجول شوي بنسټ له مخې وشي.

ددې پایله داده چې مور باید نه د نورو د مبالغې ژبه پور کړو، او نه د نورو د تحقیر ژبه.

زموږ د قضاوت معیار باید خپله ملي هوښیاري، سیمه ییز واقعیت، او د نړیوالو مشروع مناسباتو سنجول شوي تله وي.

د دې پوښتنې واقعي ارزښت همدلته دی.

د افغان ژورنال لپاره د منلو وړ لیکنه هغه ده چې له افراط او تفریط نه تېرېږي، منځ لارې واقعیت ته ګوري، او خپل تحلیل د افغان ولس د مشروع ګټو له نظره هم سنجوي.

همدا وقار، همدا توازن، او همدا مسؤلیت د بالغ فکر نښه ده.

د اېرېک گوچر (Eric Gujer) څلورمه پوښتنه

ايا دا شخړه یوازې پوځي ده، که اقتصادي، سیمه ییز او جیوپولیتیک ابعاد هم لري؟

په دې پوښتنه کې اېرېک گوچر جگړه یوازې د بمبار، راکټ او جبهې تر مفهومه نه محدودوي. هغه اشاره کوي چې دا تقابل د بازار، انرژي، سمندري لارو، سیمه ییز نفوذ او نړیوال توازن له معادلو سره هم ژور تړاو لري.

د لیکوال شننه

دا پوښتنه جگړه یوازې د بمبار، راکټ او جبهې تر مفهومه نه محدودوي. معاصره جگړه یوازې په میدان کې نه روانېږي؛ ډېر وخت د هغې ژور اثر د بازارونو پر روان، د انرژي پر بیو، د بندرونو پر امنیت، د سمندري لارو پر ثبات، او د سیمه ییزو دهلېزونو پر توازن پرېږي.

که یو تحلیل دا ټول ابعاد له پامه وغورځوي او یواځې پوځي صحنه وويني، نو د حقیقت لویه برخه به نیمګړې پاتې شي.

د دې پوښتنې ژوره مانا دا ده چې نړیوال بحرانونه څو پوړیز دي.

پوځي، اقتصادي، سیمه ییز او جیوپولیتیک اړخونه سره نښتي وي.

په ډېرو حالاتو کې د جګړې له ډزو نه ډېر اغېز د هغې له سیوري پیدا کېږي.

د بیو بدلون، د لارو بندېدل، د بازارونو وېره، د سیمو بې ثباتي، او د نفوذ د کړیو بدلېدل، ټول د جګړې د پراخ مفهوم برخه جوړوي.

د افغان لوستونکي لپاره دا ټکی ځکه هم مهم دی چې افغانستان خپله د سیمه ییزو لارو، نفوذونو او ستراتیژیکو رقابتونو په څلورلارې کې پروت دی.

نو هره شخړه چې سیمه او نړۍ لږزوي، باید له دې زاويې هم ولوستل شي چې پر افغانستان، د سیمې پر ثبات، او پر پراخو مناسباتو به یې اغېز څه وي.

همدا پراخ لید یوه مقاله له عادي تبصرې نه ژور تحلیلي متن ته رسوي.

د اېرېک گوچر (Eric Gujer) پنځمه پوښتنه

د پاڼو شمېره: له 3 تر 5

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته راټولې. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de

یادونه: د لیکني د لیکنيزې بڼې پاڼوالي د لیکوال په غاړه ده، هيله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په څیر و لولئ

ايا احساساتي، مطلق او مخکې له مخکې تيار قضاوتونه د ژور تحليل ځای نيولی شي؟

په دې پوښتنه کې اېرېک گوجر د جگړې په باب له هغو قضاوتونو سره مخامخ کېږي چې له وړاندې جوړ شوي وي او وروسته يوازې ورته دليلونه راټولېږي.

د هغه د فکر اساسي پيغام دا دی چې هر بحران بايد د شواهدو، شرايطو، ظرفيتونو او محدوديتونو له مخې ولوستل شي، نه د احساساتي تمايلاتو او قطعي شعارونو له مخې.

د ليکوال شننه

دا د ټول بحث اخلاقي او علمي مرکز دی.

په جگړه ييزو حالاتو کې احساسات طبيعي دي؛

قهر، تعصب، خواخوږي او ويږه ژر راپارېږي.

خو علمي او ژورناليستيک تحليل هغه وخت رامنځته کېږي چې جمله له غبرگونه نه، بلکې له تأمله راوځي. که قضاوت له مخکې جوړ شوی وي او وروسته يوازې ورته دليلونه راټولېږي، نو تحليل له حقيقت نه لرې او د تبليغ پر لور نږدې کېږي.

د دې پوښتنې اساسي درس دا دی چې شواهد، شرايط، ظرفيتونه او محدوديتونه بايد د هر تحليل بنسټ جوړ کړي. دا نه يوازې فکري احتياط دی، بلکې وجداني مسؤليت هم دی.

ليکنه هغه وخت د باور وړ گرځي چې لوستونکي پکې ويني:

نه مبالغه شته، نه تود شعار، نه له مخکې صادر شوی حکم؛ بلکې منظم فکر، متوازن ژبه او مسؤولانه ارزونه موجوده ده.

د افغان لوستونکي لپاره همدا ډول نثر د منلو وړ دی.

زموږ ټولنه له احساساتي روايتونو او شعاري تعبيرونو ډېر زيان ليدلی دی.

له همدې امله، هر تحليل بايد يو ځل بيا د شواهدو، ملي مصلحت، او مسؤولانه فکري سنجش له مخې وکتل شي.

همدا اصل قلم له بې مسؤوليته تودوځي ژغوري او متن ته علمي وقار وربخښي.

ټوليز برداشت

د اېرېک گوجر د دغو پنځو بنسټيزو پوښتنو گډ پيغام دا دی چې د امريکا، اسرائيل او ايران جگړه د ساده شعارونو، چټکو قضاوتونو او تبليغاتي تعبيرونو موضوع نه ده. دا د قدرت، امنيت، نفوذ، وېرې، اقتصاد، سيمه ييز توازن او نړيوالو محاسبو يوه گډه او پېچلې معادله ده. د دغو پوښتنو ارزښت په دې کې دی چې لوستونکي له سطحي غبرگون نه ژور تأمل ته رابولي.

د افغان لوستونکي لپاره د دې مقالې تر ټولو مهم درس دا دی چې نړيوال بحرانونه بايد د نورو د تودو روايتونو پر بنسټ نه، بلکې د خپل عقل، خپلې تاريخي تجربې، او د هېواد د مشروع او سنجول شويو گټو په معيار سره ولوستل شي.

همدا د فکري استقلال، علمي توازن او مسؤول ژورناليزم نښه ده.

د افغان ولس لپاره پايلې، زده کړې او عبرتونه

د دې ټول بحث له مجموعي څخه د افغان ولس لپاره څو مهمې پايلې او زده کړې راوتلای شي.

لومړی: نړيوال بحرانونه بايد هېڅکله يوازې د نورو د تبليغاتي ژبې له لارې ونه ولوستل شي.

افغان ولس ته پکار ده چې هره نړيواله شخړه د خپل ملي شعور، تاريخي حافظې او مشروعو گټو له تله وارزوي.

دوهم: له افراط او تفريط څخه ځان ساتل د ژوندي ملت نښه ده. نه بايد يو ځواک تر واقعيت لوی وېښودل شي او نه تر واقعيت کم. متوازن قضاوت د سياسي بلوغ نښه ده.

درېيم: اشخاص مهم دي، خو جوړښتونه تر اشخاصو ژور وي.

د افغانانو لپاره دا يو مهم عبرت دی چې نړيوال سياست بايد يوازې د څېرو له سرليکونو نه، بلکې د ځواک، نفوذ او محاسبې له جوړښتونو سره ولوستل شي.

څلورم: جگړه يوازې هغه نه ده چې په ميدان کې بشکاري. ډېر وخت يې ژور اثر پر اقتصاد، سوداگرۍ، کډوالۍ، سيمه ييز ثبات او ټولنيز ژوند راځي.

افغان ولس ته پکار ده چې هر بحران د خپلو احتمالي مستقيمو او غير مستقيمو اغېزو له مخې هم ولولي.

پنځم: احساساتي سياست تل پر ملتونو درانه لگښتونه اچوي.

د افغانانو لپاره د دې مقالې يو مهم درس دا دی چې د احساس، تعصب او ناپايه تمايل پر ځای بايد له شواهدو، منطق او مسؤولانه تفکر څخه کار واخيستل شي.

شپږم: د افغان ولس د ملي، منطقي او نړيوالو مشروع گټو په نظر کې نيول بايد د هر فکري، سياسي او ژورناليسټيک قضاوت بنسټ وي.

دا يوازې يوه جمله نه ده؛ دا د فکري استقلال، د ملي وقار او د سالم ژورناليزم اصل دی.

د ليکوالانو او علمي-مسلکي متخصصينو لپاره پرانيستي سوالونه

۱. څنگه کولای شو نړيوال بحرانونه د افغاني ملي گټو له زاويې ولولو، بې له دې چې تحليلي استقلال مو زيانمن شي؟

۲. د افغانستان علمي او ژورناليسټيک چاپېريال څنگه کولای شي د نړيوالو روايتونو پر ځای خپل مستقل تحليلي چوکاټ پياوړی کړي؟

۳. د سياسي او امنيتي بحرانونو په لوستلو کې د افراط او تفريط د مخنيوي لپاره کوم علمي معيارونه تر ټولو ډېر گټور دي؟

۴. څنگه د اشخاصو، جوړښتونو او سيمه ييزو قدرتي توازنونو ترمنځ رابطه په داسې ژبه تشریح کړو چې هم علمي وي او هم عام لوستونکی پرې وپوهيږي؟

۵. د افغان متخصصينو لپاره کومه فکري طريقه اړينه ده چې نړيوالي شخړې هم د ملي گټو، هم د سيمې د ثبات، او هم د نړيوالو مشروع مناسباتو له نظره ارزوي؟

۶. ژورناليسټان څنگه کولای شي د چټکو خبرونو او ژورو تحليلونو ترمنځ توازن وساتي، څو متن نه سطحې شي او نه دروند او ستړی کونکی؟

۷. په پښتو ژبه کې د سياسي-تحليلي ليکنو د معياري کولو لپاره کومو ژبنيو، مسلکي او اکاډميکو هڅو ته اړتيا شته؟

۸. څنگه د جگړې، نفوذ او نړيوالو رقابتونو په اړه داسې ادبي-علمي نثر وليکو چې هم د ژورنال له چاپي معيار سره برابر وي او هم د افغان لوستونکي له ذوق، احساس او فهم سره نږدې وي؟

پايله

د اړيک گوجر د دغو پنځو پوښتنو له ټوليزې مطالعې وروسته دا څرگنديږي چې د جگړې په باب تر ټولو ستر خطر ناپوهي او ساده سازي ده. کله چې يوه پېچلې موضوع په څو قطعي او تودو جملو راټوله شي، حقيقت زيان وينی، خو کله چې يوه منسوبه تبصره په امانت ياده شي، بنسټيزې پوښتنې يې په روښانه ډول جلا راورل شي، او ورباندې تحليلي شننه وشي، نو هم فکري امانت خوندي پاتې کيږي او هم لوستونکي ته د مسؤولانه فکر کولو فضا برابريږي. د افغان ژورنال لپاره بڼه مقاله هغه ده چې روښانه وي، منسوبه وي، ادبي وقار ولري، علمي توازن وساتي، او د افغان ولس د ملي، منطقي او نړيوالو مشروع گټو په نظر کې نيولو سره وليکل شي. په داسې ليکنه کې نه د منبع حق ضايع کيږي، نه د قلم وجدان، او نه د لوستونکي باور.

وروستی علمي يادونه

دا ليکنه مې د يوې وروستۍ او بشپړې دعوي په توگه نه، بلکې د فکري تأمل، علمي بحث او مسؤولانه فکري مشارکت په نيت وړاندې کړې ده. که په دې مقاله کې کومه نيمگړتيا، د استدلال کومه تشه، د تعبير او بيان کومه کمزوري، يا د موضوع د تحليل په برخه کې کومه نيمگړتيا موجود وي، له درنو پوښانو، علماوو، متخصصينو، ژورناليسټانو او اهل نظر څخه په ډېر ادب او درنښت هيله کوم چې ما ورته متوجه کړي. زه به دا د خپل قلم لپاره وياړ او د خپل فکر لپاره گټه وبولم چې د پوهانو له نقد، اصلاح او علمي لارښوونو څخه استفاده وکړم. زما په باور، پوهه د انسان له تر ټولو سترو شتمنيو څخه ده، او زده کړه هغه مبارک مسير دی چې عمر، مقام او تجربه يې ارزښت نه شي کمولای. انسان، که هر څومره هم مخکې تللی وي، بيا هم د لا ډېر فهم، لا ژور درک او لا سمې پوهې محتاج پاتې کيږي. همدا لامل دی چې زه د علمي نقد درناوی کوم او د اهل علم له اصلاح او لارښوونې څخه ځان هېڅکله بې نياز نه بولم.